

Om de eenheid van de kerk.

Inleiding

Iedere zondag belijden wij in Gods huis met de kerk van alle plaatsen en alle tijden : “ Ik geloof één heilige , algemene, Christelijke Kerk” en “de gemeenschap der heiligen” . Deze belijdenis schijnt in schrill contrast te staan met de realiteit van de grote kerkelijke verdeeldheid . Ondanks pogingen die in het verdere en recente verleden zijn gedaan om hierin verandering te brengen, is die verdeeldheid niet minder geworden. Voor velen lijkt ze een geaccepteerde werkelijkheid te zijn geworden waarvan de pijn niet of nauwelijks meer wordt gevoeld. Door anderen wordt frequent een ernstig appel gedaan op de kerken in ons land , waaronder ook op die behorend tot wat wij noemen de Gereformeerde Gezindte, om over de verschillen heen te stappen en tot een kerkelijke eenheid te komen. Waarbij er met name op wordt gewezen dat de verdeeldheid van de kerk haar spreken in de sterk gesecculariseerde samenleving sterk verzwakt .

Bij het zoeken naar kerkelijke eenheid blijkt er dikwijls een spanningsveld tussen een gezond kerkelijk besef en liefde tot het kerkverband waarin de Heere ons een plaats gaf enerzijds en de opdracht om de eenheid te zoeken met hen waarmee we een geestelijke herkenning ervaren anderzijds. Vanmiddag willen we over een aantal aspecten, die met het zoeken naar meer kerkelijke eenheid van belang zijn, met elkaar nadenken en proberen daarbij wat lijnen te trekken . Achtereenvolgens letten we kort op wat de Heilige Schrift en de Belijdenis ons zegt over de eenheid van de Kerk, vervolgens op de werkelijkheid van de kerkelijke verdeeldheid en de opdracht tot het zoeken van eenheid, op het spanningsveld tussen kerkelijk besef en het streven naar kerkelijke eenheid en tenslotte op de pogingen die vanuit ons eigen kerkverband de laatste jaren zijn ondernomen om het gesprek met andere kerkverbanden op gang te brengen. Tijdens deze lezing zal dikwijls worden terug gegrepen op de bezinningsnotitie die de commissie Kerkelijke Eenheid en Verscheidenheid heeft aangeboden aan de Generale Synode van onze gemeenten in 2010 ¹. Op een aantal van de genoemde aspecten is ook in deze notitie uitvoerig ingegaan.

De eenheid van de kerk in het licht van de Schrift en de Belijdenis

Het woord kerk komt in de Statenvertaling van de Heilige Schrift als zodanig niet voor. De kerk des Heeren wordt in de Bijbel onder andere aangeduid als:

- De gemeente der heiligen (Ps. 89:6);
- De bruid van Christus (Hooglied 4:8 e.v.);
- Een kudde (Joh. 10:16);
- De gemeente van Christus (Matth. 16:18);
- De gemeente Gods (1 Cor. 15:9b);
- Het lichaam van Christus (Col. 1 : 18);
- Het Koninkrijk van de Zoon van Gods liefde (Col. 1:13);
- Het huis Gods (Hebr. 10:21).

Zowel het Hebreeuwse woord “*kahal*” als het Griekse woord “*ecclesia*” is door de Statenvertalers vertaald met “*gemeente*”. In deze benaming van de kerk als de “*gemeente*” komt duidelijk het wezen van de kerk tot uitdrukking : de door God Zelf samengeroepen menigte der uitverkorenen. In de benaming “*gemeente*” komt ook duidelijk uit dat het gaat om de door Gods Woord en Geest geroepenen die met elkaar een gemeenschap vormen.

Het is van belang te beseffen dat met de genoemde benamingen van de kerk steeds het wezen van de kerk is aangegeven. Wel te onderscheiden van haar institutionele openbaringsvorm waarmee zij zich naar buiten toe presenteert.

Over het wezen van de kerk spreekt ook de Heidelberger Catechismus in zondag 21. Op de vraag *Wat gelooft gij van de heilige algemene Christelijke Kerk ?* antwoordt de onderwijzer : *Dat de Zone Gods uit het ganse menselijke geslacht zich een gemeente tot het eeuwige leven uitverkoren , door Zijn Geest en Woord, in enigheid des waren geloofs van den beginne der wereld tot aan het einde , vergadert, beschermt en onderhoudt.* Waaraan hij de voor ons allen betekenisvolle woorden toevoegt “*en dat ik daarvan een levend lidmaat ben en eeuwig zal blijven*” .

Guido de Brès geeft in artikel 27 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis in vergelijkbare zin de volgende omschrijving van de Kerk in haar wezen wanneer deze wordt omschreven als “*een heilige vergadering der ware Christgelovigen, al hun zaligheid verwachtende in Jezus Christus, gewassen zijnde door Zijn bloed en geheiligd en verzegeld door de Heilige Geest*” .

In de Latijnse vertaling van dit artikel staat voor het woord “*vergadering*” het woord “*congregatio*” waarin het woord “*grex*” , dat is kudde, is terug te vinden. De Kerk in haar wezen is één kudde met één Herder zoals Christus Zelf getuigt in Johannes 10 : 16. Hoe duidelijk komt in het beeld van de kudde en de herder de eenheid van de kerk openbaar. Een eenheid die vooral zichtbaar wordt wanneer de schapen van de kudde door gevaren worden bedreigd en zij dicht bij elkaar kruipen !

Op verschillende plaatsen in zijn zendbrieven noemt de apostel Paulus de gemeente des Heeren het lichaam van Christus. In het bijzonder in 1 Korinthe 12 wordt gewezen op de eenheid van dit lichaam. Alhoewel er vele van elkaar sterk verschillende leden zijn met onderscheiden gaven, vormen zij samen één lichaam waarvan Christus het Hoofd is. We lezen in de verzen 12 en 13 : *Want gelijk het lichaam één is, en vele leden heeft, en al de leden van dit ene lichaam , vele zijnde, maar één lichaam zijn, alzo ook Christus. Want ook wij allen zijn door één Geest tot één lichaam gedoopt; hetzij Joden, hetzij Grieken, hetzij dienstknechten, hetzij vrijen; en wij zijn allen tot één Geest gedrenkt.* Het verdient daarbij onze aandacht dat het de Geest is die de eenheid van het lichaam van Christus bewerkt; het is niet het werk van mensen die deze geestelijke eenheid tot stand brengt.

Schrift en Belijdenis leren ons dus dat de door God de Vader uitverkoren kerk des Heeren in haar wezen één is in haar Hoofd Jezus Christus door het werk van de Heilige Geest. Die wetenschap mag een troost zijn bij alle droevige verscheurdheid van de kerk die helaas maar al te vaak een belemmering is voor het ervaren van die eenheid en van de onderlinge gemeenschap.

In het hogepriesterlijk gebed heeft Christus Zelf gebeden om de eenheid van Zijn Kerk. We lezen in Joh. 17: 20 en 21 : *En Ik bid niet alleen voor dezen, maar ook voor degenen, die door hun woord in Mij geloven zullen. Opdat zij allen één zijn, gelijkterwijs Gij, Vader, in Mij, en Ik in U, dat ook zij in Ons één zijn; opdat de wereld gelove, dat Gij Mij gezonden hebt.* Dat gebed van Christus zal zeker worden verhoord en hierin is de eenheid van de ware Kerk des Heeren ook gewaarborgd. Het betekent echter ook dat de kerkelijke gescheidenheid tussen de leden van het ene lichaam ons moet bedroeven. Het woord van de apostel Paulus, dat hij eenmaal ter vermaning en opwekking schreef aan de Filippensen (Fil. 2:5) om hen aan te sporen tot eensgezindheid, geldt ook hiervoor : *want dat gevoelen zij in u, hetwelk ook in Christus Jezus was.* Het dient ons overigens niet te ontgaan dat Christus aan Zijn gebed om de eenheid van Zijn Kerk toevoegt : *opdat de wereld gelove, dat Gij Mij gezonden hebt.* Matthew Henry wijst er in zijn verklaring van deze woorden heel nadrukkelijk op dat de eenheid van de kerk des Heeren voor de voortgang van het Evangelie en het geloof in de Christus der Schriften sterk bevorderlijk is en daarom nagestreefd dient te worden ².

Werkelijkheid en blijvende opdracht

Nu de werkelijkheid van het kerkelijk leven. *Quis non fletet ?* (Wie zou niet wenen ?). Zo luidde de titel van het artikel dat wijlen Ds A. Vergunst schreef in 1972 over de Gereformeerde Gezindte waarvan hij opmerkte dat deze “jammerlijk en onheilig verscheurd is” ³. Een behartenswaardig artikel dat ook voor de actuele situatie nuttige aanwijzingen bevat. We komen er nog op terug.

Overigens vinden we ook al bij Ds G.H. Kersten in verschillende van zijn artikelen en toespraken de droefheid om het gescheiden zijn van de kinderen Gods en over de kerkelijke verdeeldheid. Bijvoorbeeld in een artikel in De Saambinder van 22 juni 1922 n.a.v. de publicatie van de gereformeerde predikant Ds C.B. Bavinck over de oorzaken van het kerkelijk gescheiden leven der gereformeerden in Nederland ⁴. Ook in zijn toespraak gehouden bij de herdenking van de afscheiding op 16 oktober 1934 ⁵ : “*Daar is een scheur gescheurd in Neerlands kerk. Dit vervulle ons met innerlijke droefheid. Met droefheid want het is vanwege de zonden van Gods Kerk zelve. We zouden hier wel moeten uitroepen : “Ach dat mijn hoofd water ware en mijn ogen een springbron van tranen”* . Zie ook hetgeen de bijdrage *Bewaard en staande gehouden* van Ds M. Golverdingen aan de herdenkingsbundel *Herdenk de trouw*, uitgegeven ter gelegenheid van het 100 jarig bestaan van onze gemeenten⁶. Hierin worden meerdere voorbeelden gegeven van de houding van Ds Kersten ten opzichte van de kerkelijke verdeeldheid in zijn dagen.

Hoe heeft Ds Kersten zich ook ingespannen om, in biddend opzien tot de Heere, bijeen te brengen wat geestelijke bijeen hoorde. De Heere heeft hem, met anderen, willen gebruiken om in 1907 Kruisgezinde en Ledeboeriaanse gemeenten in één kerkverband bijeen te brengen. Het zoeken naar kerkelijke eenheid werd door de Heere gezegend en is daarmee een kenmerkend aspect van het ontstaan van ons eigen kerkverband.

Helaas moet echter worden vastgesteld dat de kerk in ons land nog altijd ernstig verdeeld is. Ook binnen de kring van wat genoemd wordt de Gereformeerde Gezindte. Wie de lijst van preekbeurten doorneemt die wekelijks in het Reformatorisch Dagblad verschijnt en de grote kerkelijke verscheidenheid en verdeeldheid daarin opmerkt, kan bedroefd worden over de verscheurdheid die daarin getoond wordt.

Bovendien lijkt die verdeeldheid eerder toe te nemen dan af te nemen. Vindt er soms vereniging van kerken plaats, denk aan het samengaan van de Hervormde Kerken en de Gereformeerde Kerken in 2004 als resultaat van het jarenlange Samen op Weg proces, het aantal kerkverbanden is er echter niet minder door geworden. Integendeel zelfs; er is alleen maar een toename geweest.

Ook binnen ons eigen kerkverband is er in 1953 een droevige scheuring geweest waardoor een nieuw kerkverband ontstond: de Gereformeerde Gemeenten in Nederland. Waarbinnen ook nog weer een scheuring is opgetreden zodat we zelfs ook nog weer moeten onderscheiden in gemeenten binnen en buiten het verband. Inderdaad: *Quis non fleret?*

Ds A. Vergunst heeft er in het eerder genoemde artikel³ op gewezen dat deze kerkelijke versplintering het Schriftuurlijk getuigenis in de samenleving ernstig verzwakt en de *“desemende werking van de gereformeerde beginselen in de nationale samenleving”* belemmert. Daarnaast wijst hij er op dat door een onderlinge vervreemding en soms zelfs bittere tegenkanting de corrigerende werking die op elkaar zou kunnen worden uitgeoefend, wegvalt. Hij schrijft: *“Het geïsoleerd zijn van elkaar en het daarenboven soms zo scherp staan tegenover elkaar heeft tot gevolg een krachtige bevordering van de ontwikkeling van een eigen identiteit van deze verschillende delen van de Gereformeerde Gezindte. Deze eigen identiteit wordt dan vooral gezocht en gevonden in de aanhoudende benadrukking van bepaalde facetten van de volle waarheid Gods, of in het sterk beklemtonen van de noodzakelijke onderhouding van ook door traditie bepaalde levensgewoonten”*. Het is deze ontwikkeling van een eigen identiteit en eigen cultuur die het gesprek met elkaar soms extra bemoeilijkt en zelfs vervreemding scheidt.

Is er al een grote pluriformiteit, zelfs binnen een gezindte die zich gebonden weet aan Schrift en Belijdenis, ook binnen de kerken zelf worden soms dusdanige verschillen waargenomen dat een gesprek met elkaar moeilijk wordt. Flanken en groepsvorming binnen kerkverbanden vragen soms zoveel aandacht dat men nauwelijks toekomt aan het zoeken van de eenheid met anderen. Het vraagstuk van de kerkelijke eenheid heeft niet alleen een interkerkelijk karakter, maar is dikwijls ook een binnenkerkelijk aandachtspunt.

De kerkelijke verdeeldheid is helaas werkelijkheid en een gegeven waarvan de schuld altijd bij de mens ligt en die ons spreekt van de door de zonde veroorzaakte gebrokenheid. Het kennis nemen van deze verdeeldheid zou dan ook moeten brengen in de schuld voor de Heere en in de nood voor God. Als dat waar wordt en deze schuld wordt aanvaard, gaan we er echt naar uitzien of de Heere bijeen wil brengen wat zich ten diepste toch geestelijk in elkaar herkent.

Het zoeken naar de eenheid met hen die *“een even dierbaar geloof”* hebben ontvangen blijft echter een opdracht. Een Schriftuurlijke opdracht en niet zo maar een menselijk ideaal. De geschiedenis en de actualiteit leren ons wel dat door mensen vaak breuken worden geslagen die moeilijk te helen zijn, maar dat de Heere ook wonderen kan doen. Dat zal altijd gepaard gaan met het brengen van offers. Er zal soms wat moeten worden opgegeven waaraan we gehecht waren. Bij de vereniging van 1907 was dat bijvoorbeeld de gehechtheid aan een bepaalde psalmberijming. Streven naar eenheid waarbij we zoeken naar een volstreekte uniformiteit en geen enkele verscheidenheid getolereerd wordt zal altijd mislukken.

Overigens is het wel goed op te merken dat de kerkgeschiedenis ons leert dat de oorzaken van het ontstaan van de vele onderscheiden kerkverbanden heel verschillend waren. Er zijn breuken en scheuren ontstaan die vooral het gevolg zijn geweest van een onheilig optreden van individuen en groepen, die hun eigen opvattingen verabsoluteerden en weigerden onder kritiek te stellen. Er zijn echter ook afscheidingen geweest die werkelijk uit de nood zijn geboren omdat de prediking niet meer overeenstemde met Schrift en Belijden en waarin Gods kinderen zich niet meer geestelijk herkenden. Niet alle kerkelijke verdeeldheid is terug te voeren op onschriftuurlijk menselijk handelen.

Kerkelijk besef en zoeken naar eenheid

Bij het zoeken naar meer kerkelijke eenheid, vooral met hen waarvan we mogen hopen dat er sprake zal zijn van een geestelijke herkenning, is het wel nodig dat we weten waar we zelf staan. Met andere woorden welke positie nemen we in en wat is hetgeen ons in het eigen kerkverband samenbindt. Wat kan nu wat dat betreft als karakteristiek en als het eigene van de Gereformeerde Gemeenten worden aangemerkt? Enkele zaken willen we noemen.

- a. Een bewust en van harte willen staan in de traditie van de Reformatie en van de Nadere Reformatie. In de traditie van de Reformatie die het Woord weer op de kandelaar stelde en ons leerde dat zalig worden enkel uit genade is. Dat de rechtvaardige alleen zalig wordt door het geloof om de verdiensten van Christus. Zoals ook onze belijdenisgeschriften, in de strijd tegen allerlei dwalingen ontstaan, daar duidelijk getuigenis van geven. We begeren ook te staan in de traditie van de Nadere Reformatie, die in een tijd van grote oppervlakkigheid en wereldgelijkvormigheid, gewezen heeft op de noodzaak van de innerlijke doorleving van de beginselen van Gods Woord en op de "*praxis pietatis*", de praktijk der godzaligheid.
- b. Een benadrukken dat het zalig worden van Gods kinderen het werk is van de drie-enige God: het verkiezend soeverein welbehagen van de Vader, het werk van de Zoon Die de eer des Heeren herstelde en de zaligheid verdiende en toepast in het leven van de Zijnen en het noodzakelijke werk van de Heilige Geest Die levend maakt, het geloof werkt en de door Christus verdiende weldaden toepast in de harten van de uitverkorenen.
- c. Een onderkennen van de orde des heils waarin de Heilige Geest de weldaden van Christus toepast in de beleving van de drie stukken zoals genoemd in de Heidelberger Catechismus: ellende, verlossing en dankbaarheid. We geloven van harte dat de Heere in het doen kennen en het doorleven van deze stukken ook een heilige orde aanhoudt en ook van alle drie van deze stukken in meerdere of meerdere mate bevindelijk wat doet kennen.
- d. Een prediking die zich kenmerkt door het centraal stellen van het werk van de drie-enige God in het zalig worden van Gods kinderen zoals reeds genoemd. Maar ook een prediking waarin gewezen wordt op de noodzaak van wedergeboorte en bekering en die separeert tussen historisch, wonder-, tijd- en zaligmakend geloof. Een prediking waarin het aanbod van genade en de eis van bekering niet ontbreekt en waarin gepoogd wordt het evenwicht tussen de verantwoordelijkheid van de mens en het eenzijdige werk van God in het toebrengen van in zichzelf geestelijk dode zondaren wordt bewaard. Een prediking waarin ook de kenmerken worden genoemd van het leven der genade.

Met andere woorden een bevindelijke prediking tot onderwijs, bemoediging en vertroosting van Gods kinderen. Maar ook tot toetsing en aansporing om niet te rusten voor men weten mag in Christus geborgen te zijn.

Bij het streven naar eenheid met anderen is het van belang dat we beseffen wat ons in het eigen kerkverband samenbindt en wat voor ons wezenlijke zaken zijn bij het zoeken naar geestelijke herkenning bij anderen. Een hartelijke verbondenheid met de kerk waarin de Heere ons in Zijn voorzienig beleid een plaats gaf en die zich kenmerkt door eerdergenoemde zaken. We noemen dat een gezond kerkelijk besef wel te onderscheiden van kerkisme.

Kerkisme stelt zich hoogmoedig boven anderen en sluit de ogen voor de gebreken en de zorgen die er ook in het eigen kerkverband zijn. Kerkisme geeft verwijdering en maakt scheiding. Het is een gevaar dat we geneigd zijn vooral bij anderen waar te nemen, maar dat ook onszelf bedreigt en soms ook wel opgemerkt moet worden. Dan is er de gedachte dat alleen binnen het eigen kerkverband de zuivere waarheid wordt gevonden of dat we eigenlijk wel heel tevreden en zelfs trots mogen zijn hoe goed we alles binnen ons eigen kerkverband hebben georganiseerd. Met andere woorden dat we een gearriveerd kerkverband worden waar anderen zich aan kunnen spiegelen. De Heere beware ons ook daarvoor.

Een gezond kerkelijk besef behoeft geen belemmering te betekenen om het gesprek aan te gaan met anderen, maar zal zich juist verblijden in het waarnemen van dezelfde hartelijke verbondenheid aan leer, prediking en levensopenbaring bij anderen. Het is ook bereid te luisteren naar de ander en zo nodig zich te laten corrigeren. Het is duidelijk dat wie dit besef mist en zich kritisch opstelt tegen het eigene van het kerkverband waartoe men behoort, het gesprek met andere kerkverbanden heel anders aangaat dan wanneer men dit doet vanuit de hartelijke verbondenheid met de kerk waarin de Heere een plaats gaf. Het streven naar eenheid kan dan wel eens een averechts effect hebben. Dat het polariserend werkt binnen het eigen kerkverband en daarmee bij voorbaat niet het gewenste resultaat zal hebben.

Er dreigt ook nog een ander gevaar. Het gevaar dat men zich door een zodanig idealisme laat leiden dat men maar over wezenlijke zaken heenstapt. Dat men met een zeker enthousiasme initiatieven die worden genomen om tot meer kerkelijke eenheid te komen omarmt zonder zich te bekommeren over de vraag of er wel sprake is van een innerlijke verbondenheid met de eerder genoemde wezenlijke zaken en van geestelijke herkenning. Soms ook met voorbijgaan van de kerkelijke structuren en zonder de kerkelijke wegen te bewandelen. Men laat zich meer leiden door het gevoel dan door een denken vanuit een gezond kerkelijk besef. Overigens kan dit plaats vinden met een oprechte bezorgdheid over de kerkelijke verdeeldheid en met een oprecht verlangen om tot meer eenheid te geraken.

Grenzen aan het zoeken naar eenheid

Voor het zoeken van kerkelijke eenheid is het van belang dat er sprake is van een geestelijke herkenning. Anders zal er van eenheid nooit sprake kunnen zijn. Ten diepste zal die geestelijke herkenning er zijn wanneer er sprake mag zijn van een elkaar vinden in het werk van de Heere in het hart. Die geestelijke herkenning die Jacob Groenewegen deed zingen⁷:

Zoete banden die mij binden
Aan des Heeren lieve volk.
Wis, zij zijn mijn hertevrinden,
Hunne taal mijn hertetolk.

Dan vallen kerkmuren weg en mag er een geestelijke eenheid worden ervaren, die naar elkaar toetrekt en ook het verlangen naar meer kerkelijke eenheid opwekt. Helaas moet in alle eerlijkheid worden opgemerkt dat het daaraan maar al te veel ontbreekt. Dat is eigenlijk een veel grotere nood dan die van de kerkelijke verdeeldheid. Alhoewel ook mag worden gezegd dat deze eenheid ook in onze tijd zeker wel eens mag worden ervaren. De Heere verlevendige het gebed om die eenheid.

Wanneer het gaat over het zoeken van eenheid van kerken in hun uitwendige openbaringsvorm hopen we in het gesprek met elkaar een geestelijke herkenning te vinden bij hen die de gereformeerde belijdenis van harte onderschrijven, een Schriftuurlijk-bevindelijke prediking voorstaan en een levensstijl die daarmee overeenstemt. Het zal duidelijk zijn dat daarbij een zekere verscheidenheid en pluriformiteit openbaar komt. De spannende vraag doet zich dan voor welke pluriformiteit we acceptabel achten en welke vrijheid we elkaar kunnen en wensen te geven.

In het eerder aangehaalde artikel van Ds A. Vergunst merkt hij daarover het volgende op : *“ Binnen de ruimte van de drie formulieren van enigheid moet er op minder fundamentele punten van onze gereformeerde belijdenis een pluriformiteit worden getolereerd. Er moeten wel grenzen aan de tolerantie zijn, wil de kerk haar geloofwaardigheid als “pilaar en vastigheid der waarheid” niet verliezen. Wanneer een pluriformiteit in het belijden bepleit wordt , zoals in allerlei oecumenische beweging, dan kan men van een gereformeerde kerk niet meer spreken”*. Ter illustratie van een getolereerde pluriformiteit wijst hij dan op de praktijk van de Dordtse Synode ten aanzien van het supra- en infralapsarisme.

Het blijft van wezenlijk belang bij het streven naar meer eenheid van de kerken binnen de Gereformeerde Gezindte en het zich daarbij baseren op het gemeenschappelijk belijden, dit niet los te maken van het zich ook geestelijk mogen herkennen in het werk des Heeren. Anders wordt het belangrijkste wat samenbindt gemist. Op een heel indringende wijze is daar door Ds. A. Moerkerken op gewezen in een artikel in De Saambinder in 1999 naar aanleiding van een appèl dat door leden van de studentenvereniging C.S.F.R. werd gedaan aan de kerken binnen de gereformeerde gezindte en waarin zij opriepen tot een actiever zoeken van kerkelijke eenheid ⁸. In dit artikel heeft Ds. Moerkerken er op gewezen dat er helaas ook binnen de brede kring van de gereformeerde gezindte soms een *“diep liggende tweespalt aanwijsbaar is in de prediking binnen de gereformeerde gezindte, een tweespalt die niet maar subjectieve gevoelens betreft, maar die raakt aan het werk van de Heilige Geest”*. In zijn bijdrage aan de herdenkingsbundel *Herdenk de Trouw* ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van onze gemeenten werd hetzelfde gevoelen als volgt verwoord ⁹ : *Echte eenheid heeft altijd een gemeenschappelijke liefde tot dezelfde beleden en doorleefde waarheid ten grondslag. Wie uiting geeft aan zijn droefheid over de kerkelijke gescheidenheid binnen de gereformeerde gezindte, is niet integer als hij tegelijk blijk geeft van zijn afkeer van de bevindelijke gereformeerde prediking.*

Op een duidelijke wijze zijn met deze uitspraken grenzen aangegeven voor het zoeken naar kerkelijke eenheid. Zonder de opdracht overigens te vergeten om ook echt te zoeken naar een geestelijke herkenning bij anderen en niet bij voorbaat te veronderstellen die toch wel niet aan te zullen treffen. Ook dat gevaar dienen we te onderkennen.

Zoeken naar kerkelijke eenheid

Zoals reeds opgemerkt mocht het ontstaan van het kerkverband van de Gereformeerde Gemeenten in 1907 het resultaat zijn van het zoeken naar eenheid van kerken die vele jaren gescheiden waren en veelal langs elkaar heen leefden. Wie kennis neemt van de grote verschillen en de onderlinge twisten die de Ledeboeriaanse en vooral de Kruisgezinde gemeenten jarenlang hebben verdeeld en geteisterd kan niet anders dan verwonderd zijn dat een vereniging tot stand kwam.

We geloven dat in de weg van de geestelijke herkenning van elkaar de Heere toen een eenheid heeft willen werken en dat Hij het was die bij elkaar bracht. Alhoewel ook moet worden geconstateerd dat een aantal gemeenten buiten het nieuwe kerkverband zijn gebleven en zich later hebben verenigd in het kerkverband van de Oud Gereformeerde Gemeenten.

In de loop van de jaren zijn er incidenteel wel contacten geweest met andere kerkverbanden, bijvoorbeeld met de Christelijk Gereformeerde Kerken in de dertiger jaren, die echter niet hebben geresulteerd in een samengaan. Evenmin de contacten die er wel zijn geweest met de Oud Gereformeerde Gemeenten.

Helaas is ook in de geschiedenis van onze gemeenten gebleken dat de kerkelijke eenheid weer gebroken kan worden. In 1953 ontstond een droevige scheuring na jaren van toenemende interne spanningen en groeiende verdeeldheid. Een nieuw kerkverband ontstond : de Gereformeerde Gemeenten in Nederland. De geschiedenis leert ons dat de eenheid van de kerk een teer bezit is en gemakkelijk gebroken kan worden, maar diezelfde geschiedenis leert ook dat de Heere wonderen kan doen en wegen kan banen om tot eenheid te komen.

Dat het helen van kerkelijke breuken wel heel moeilijk tot stand komt leert ons ook de meer recente geschiedenis. We hoeven maar te wijzen op het jarenlange proces van Samen op Weg dat uiteindelijk in 2004 leidde tot de Protestantse Kerk in Nederland , maar ook tot weer een nieuw kerkverband , de Hersteld Hervormde Kerk. De kerkelijke verdeeldheid en het aantal kerkverbanden in Nederland blijft onverminderd groot.

Een nieuw initiatief

Op de Generale Synode van onze gemeenten in 2001 vond naar aanleiding van ingediende instructies door de particuliere synodi Noord-West en Oost een uitvoerige gedachtewisseling plaats over de kerkelijke gescheidenheid¹⁰. Waarbij met name de wens werd uitgesproken dat , nadat in 1965 daartoe reeds pogingen in het werk waren gesteld, opnieuw het gesprek zou worden aangegaan met de Gereformeerde Gemeenten in Nederland. Besloten werd een commissie in te stellen die de naam kreeg Commissie Kerkelijke Eenheid en Verscheidenheid (KEV !). Deze commissie heeft als synodale commissie bestaan tot de Generale Synode van 2010 en is toen omgezet tot een deputaatschap : het deputaatschap Kerkelijke Eenheid.

De Generale Synode van 2001 sprak bij de instelling van de commissie Kerkelijke Eenheid en Verscheidenheid het volgende uit : *De Generale Synode, onderkende de Schriftuurlijke eis van de éénheid van de ware Kerk des Heeren, ziet met droefheid het verbroken zijn van de kerk in de zichtbare gestalte en gevoelt de noodzaak tot bezinning hieromtrent en stelt een commissie in om hieraan leiding en inhoud te geven. De Generale Synode onderkent intussen dat om aan deze bezinning en eventuele contacten goed deel te kunnen nemen, het hebben van goed kerkelijk besef en het bekend zijn met de (eigen) kerkgeschiedenis van groot belang is.*

De in 2001 ingestelde commissie, sinds de laatst gehouden Generale Synode dus een deputaatschap met een meer permanent karakter, heeft tot opdracht de voortgaande “ *bezinning op het Bijbelse uitgangspunt ten aanzien van de eenheid van de Kerk en het in verband daarmee zoeken van kerkelijke eenheid met hen die op dezelfde grondslag van Schrift en Belijdenis staan en met wie geestelijke herkenning bestaat.* Hiervan uitgaande luidt het mandaat vervolgens : “*Een toenaderend gesprek te voeren, contacten te onderhouden en zo mogelijk op daarvoor geëigende terreinen in gezamenlijkheid op te trekken met kerken die op dezelfde grondslag van Schrift en Belijdenis staan en met wie geestelijke herkenning bestaat*”.

De commissie heeft in 2001 en in 2010 een bezinnende notitie aangeboden aan de Generale Synode over het zoeken naar kerkelijke eenheid. Deze notities zijn uitvoerig door de synode besproken en dien(d)en als uitgangspunt voor de activiteiten van de commissie en van het deputaatschap. Wat zijn die activiteiten geweest en met welke resultaten ?

Ontmoetingen en gesprekken

Gesprekken zijn en worden gevoerd met vertegenwoordigers van verschillende kerken namelijk met die van de Oud Gereformeerde Gemeenten , de Gereformeerde Gemeenten in Nederland, de Christelijke Gereformeerde Kerken en met die van de Hersteld Hervormde Kerk. Bij het zoeken van contact en het aangaan van gesprekken heeft men zich steeds beperkt tot de officiële kerken. De Generale Synode heeft na een bespreking hierover ook duidelijk uitgesproken dat men vooralsnog bij het zoeken van toenadering binnen de kerkelijke kaders wenst te blijven. Dat betekent dat geen gesprekken zijn gevoerd met organisaties als bijvoorbeeld de Gereformeerde Bond in de PKN en met de groep Bewaar het Pand binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken alhoewel beide groepen ons in deze kerkverbanden het meest verwant zijn.

In het algemeen kan worden gesteld dat de gesprekken die periodiek met de genoemde kerken zijn gevoerd de gelegenheid hebben geboden om in een goede sfeer en op een openhartige wijze met elkaar van gedachten te wisselen. Deze ontmoetingen bieden de gelegenheid om elkaar te informeren over belangrijke ontwikkelingen binnen de kerkverbanden, zorgen te delen over ontwikkelingen binnen de samenleving in het algemeen en binnen de eigen kring in het bijzonder, na te gaan welke mogelijkheden er zijn voor samenwerking en op welke wijze men elkaar tot steun zou kunnen zijn. Door elkaar regelmatig te ontmoeten kunnen soms ook karikaturen worden weggenomen die in de loop der tijd ten aanzien van elkaar zijn ontstaan of ook mogelijk zouden kunnen ontstaan. Niet in het minst door de wijze waarop in de kerkelijke bladen en andere publicaties over elkaar wordt geschreven.

Tijdens de ontmoetingen is ook uitvoerig en diepgaand van gedachten gewisseld over wezenlijke zaken als de toe-eigening van het heil, de prediking, het aanbod van genade, de betekenis van de beloften en het verbond in relatie tot de Woordverkondiging enz. Met alle genoemde kerken heeft bijvoorbeeld een bespreking plaats gevonden van het door de Generale Synode van 2001 uitgegeven boekje *Louter Genade* over verbond, beloften en prediking¹¹. Ook heeft enkele malen een bespreking plaats gevonden van preken van predikanten van elkaars kerkverband over eenzelfde tekst uit Gods Woord of over een zelfde Zondag van de Heidelberger Catechismus.

Soms mag tijdens de gevoerde gesprekken worden geconstateerd dat er veel overeenstemming is over wezenlijke zaken en mag er ook sprake zijn van geestelijke herkenning. In alle eerlijkheid moet echter ook worden gezegd dat in andere gevallen duidelijke verschillen in de visie op de genoemde wezenlijke aspecten van het kerk zijn, openbaar komen. Soms blijkt daarbij ook heel schrijnend de divergentie in opvattingen binnen de kerkverbanden zelf, waardoor het gesprek moeilijk en minder vruchtbaar wordt.

Contacten met kerken

Meer concreet kan over de contacten die er zijn met de onderscheiden kerkverbanden verder het volgende worden vermeld. Uiteraard beperken we ons daarbij tot enkele vermeldenswaardige zaken en is het niet de bedoeling hiervan bij deze gelegenheid een uitvoerig verslag te doen.

Met de Oud Gereformeerde Gemeenten kennen onze gemeenten al vanaf 1968 een zogenaamde correspondentieband hetgeen onder andere een erkenning van de aan elkaars leden afgegeven attestaties inhoudt. Daarnaast wordt ook voortdurend afgestemd op welke wijze men elkaar kan ondersteunen als het gaat over de relaties met zorg- en onderwijsinstellingen, activiteiten op het gebied van de hulpverlening etc. Vanuit de Oud Gereformeerde Gemeenten mag er de laatste jaren ook aanzienlijke financiële steun ontvangen worden voor de door ons deputaatschap Bijzondere Noden verleende noodhulp bij calamiteiten. Ook voor de activiteiten van andere deputaatschappen zoals het deputaatschap voor Israel en voor de Bijbelverspreiding wordt vanuit dit kerkverband wel belangstelling en steun verkregen. Gesteld mag worden dat op een broederlijke wijze met elkaar omgegaan wordt en de contacten intensiever geworden zijn. Op zich een verheugende ontwikkeling alhoewel we ons realiseren dat dit nog zeker geen kerkelijke eenheid betekent.

In onze contacten met de Christelijke Gereformeerde Kerken stuiten we toch wel op de grote pluriformiteit binnen dit kerkverband. Na de gesprekken die sinds 2001, overigens op uitnodiging van de Christelijk Gereformeerde Kerken, worden gevoerd is van beide kanten geconcludeerd dat het nuttig is het contact met elkaar te onderhouden, maar dat ook in alle eerlijkheid moet worden vastgesteld dat er nauwelijks sprake is van een perspectief op kerkelijke eenheid tussen onze beide kerken.

De gesprekken met de vertegenwoordigers van de sinds 2004 bestaande Hersteld Hervormde Kerk mochten ook in een goede sfeer en met een openhartig karakter verlopen. De Hersteld Hervormde Kerk is een nieuw kerkverband waarbinnen een zekere pluriformiteit ook niet ontbreekt en dat ook zelf nog bezig is zich te positioneren.

Tijdens de tot nu toe gevoerde gesprekken is onder meer van gedachten gewisseld over het vraagstuk van de kerkelijke eenheid en heeft ook een bespreking van het boekje *Louter Genade* plaats gevonden. Het was verheugend te kunnen vaststellen dat er in grote lijnen overeenstemming was over hetgeen in deze publicatie over de betekenis van het verbond en de beloften in relatie tot de prediking en de sacramenten is weergegeven. Wel is ook gebleken dat men soms wat afstand neemt van een prediking waarin de bevindingen en ervaringen van Gods kinderen worden beschreven tot onderwijs en bemoediging en waaraan we in onze gemeenten toch veel waarde blijven hechten. Ook meer praktische zaken werden met elkaar besproken zoals de deelname aan de zogenaamde Nationale Synode, het kerkelijk gebruik van de herziene Statenvertaling e.d. Geconstateerd is dat er ook over deze zaken een grote mate van overeenstemming bestond tussen de vertegenwoordigers van de beide kerkverbanden. We realiseren ons dat er voor het komen tot kerkelijke eenheid meer nodig is en dat de visie op het kerkelijk vraagstuk, de afgescheidenen ten opzichte van de oude vaderlandse kerk, daarbij nog altijd een belangrijke rol speelt.

De Gereformeerde Gemeenten in Nederland vormen het kerkverband waarmee historisch gezien de meest recente band bestaat. Vormden we gedurende de periode 1907 – 1953 één kerkverband, in 1953 ontstond een droevige breuk. Het is verheugend dat na jaren van naast elkaar leven en (het valt helaas niet te ontkennen) het op soms scherpe wijze profileren van de eigen identiteit , er weer gesprekken met elkaar plaats vinden. Na enkele aftastende gesprekken in de jaren 2002 en 2003 waarbij gesproken is over hetgeen in 1953 heeft plaats gevonden, maar ook over het eerder genoemde boekje *Louter Genade*, werd besloten een historisch onderzoek te doen naar de gebeurtenissen rond en tijdens de Generale Synode van 1953 waarop de scheuring zich voltrok. De resultaten van dit onderzoek zijn door de commissie Kerkelijke Eenheid en Verscheidenheid gerapporteerd aan de Generale Synode van 2007. Naar aanleiding van het rapport heeft de synode toen uitgesproken dat er voor en tijdens de synode van 1953 een aantal ernstige kerkordelijke fouten zijn gemaakt en heeft zij daarover haar leedwezen uitgesproken . Zij heeft dit ook officieel aan de Gereformeerde Gemeenten in Nederland laten weten en in 2009 met vertegenwoordigers van het kerkverband van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland daarover gesproken. Daarbij is er ook op gewezen dat onze gemeenten nog altijd van harte zich wensen te houden aan de zogenaamde leeruitspraken van 1931 die ook vermeld staan en toegelicht worden in de publicatie *Louter Genade* . Leeruitspraken die dus dateren uit de periode dat beide kerkverbanden nog één waren.

De Gereformeerde Gemeenten in Nederland bleken er behoefte aan te hebben om ook zelf een historisch onderzoek te doen naar de gebeurtenissen in de periode 1950 – 1953 en naar de vraag of er nu wel of niet gesproken kan worden van een leergeschied tussen de beide kerkverbanden. In 2011 is daarover een rapport uitgebracht dat in oktober 2011 in een ontmoeting met elkaar voor de eerste keer is besproken. Besloten werd het gesprek in het eerste half jaar van 2012 voort te zetten. Lopende deze gesprekken kunnen daar inhoudelijk nu geen mededelingen over worden gedaan. Wel mag worden opgemerkt dat de gesprekken met elkaar in een openhartige sfeer plaats vinden en er hopelijk toe zullen bijdragen een beter begrip te krijgen van elkaars visies.

Alleen al het goed luisteren naar elkaar en het duidelijk vaststellen waar welke vragen liggen kan een bijdrage leveren aan een betere verstandhouding, het wegnemen van karikaturen en aan een meer gezamenlijk optrekken met degenen waarmee we ons toch geestelijk verwant weten. Het is goed om in dit kader te melden dat de laatste jaren bijvoorbeeld ook van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland door ons deputaatschap Bijzondere Noden aanzienlijke bedragen werden ontvangen voor de noodhulp die door het deputaatschap is verleend.

De genoemde contacten die er de laatste jaren op deze wijze weer met andere kerkverbanden mogen zijn betreffen de officiële contacten tussen kerkverbanden met elkaar. Daarnaast vindt er natuurlijk binnen andere verbanden op verschillende terreinen al jarenlang een intensieve samenwerking plaats. Bijvoorbeeld op de terreinen van het onderwijs, de zorg, de politiek etc. Alhoewel de reformatorische zuil door sommigen recent nogal onder kritiek wordt gesteld, is de ontmoeting binnen de zuil ook voor de relatie en geestelijke herkenning met vertegenwoordigers van andere kerken zeker waardevol. Niet zelden mag ook op die wijze een geestelijke herkenning worden ervaren.

Slot

De wezenlijke éénheid van de Kerk des Heeren als het lichaam van Christus is een werkelijkheid die niet door mensen wordt gemaakt of onderhouden. Het gebed van de grote Hogepriester om de éénheid van Zijn Kerk wordt zeker verhoord. Naar onze vaste overtuiging ligt er echter ook een duidelijke Bijbelse opdracht om die eenheid naar buiten toe te openbaren en daar naar te staan. De grote kerkelijke verdeeldheid dient ons pijn te doen. Niet allereerst omdat daardoor het spreken van de kerk wordt verzwakt, maar omdat kinderen des Heeren langs elkaar heen leven en als leden van hetzelfde lichaam van Christus daarmee nalaten elkaar tot een hand en een voet te zijn. Tot schade van henzelf en van de naaste en tot oneer van de Naam des Heeren. Daarom is een voortdurende bezinning en aansporing nodig om toch de begeerte levend te houden naar het zoeken van geestelijke herkenning over de kerkmuren heen.

Een gezond kerkelijk besef van wat ons in eigen kerkverband samenbindt behoeft geen belemmering te zijn in het zoeken naar die geestelijke herkenning, maar kan daarvoor juist een stimulans betekenen. Een voortdurende bezinning op wat ons samenbindt is juist noodzakelijk om te voorkomen dat een eenheid wordt nagestreefd die uiteindelijk geen ware eenheid zal blijken te zijn. Wanneer het spreken van de kerk in de samenleving en richting de overheid het karakter krijgt van een vaag compromis zal dit spreken ook geen kracht doen. Ook daarvoor dient te worden gewaakt. De geschiedenis van de kerk heeft laten zien dat de Heere soms op een wonderlijke wijze bijeen brengt wat geestelijk bijeen hoort en zich in het werk des Heeren verbonden weet. Die geschiedenis leert ook dat we voortdurend waakzaam moeten zijn voor wat door een onheilig spreken, schrijven en handelen verwijderd en verbreekt. Het is verheugend dat er weer gesprekken en ontmoetingen mogen plaats vinden met degenen waarmee we ons op grond van Schrift en belijden verwant weten en met wie toch ook in de ontmoeting soms een geestelijke band mag worden ervaren. De Heere geve ons een uitzien en het gebed dat door deze (hernieuwde) kerkelijke contacten *“een kleine wolk als eens mans hand”* mag worden tot een *“grote regen”* en gezegend mag worden tot een grotere eenheid van Zijn Kerk.

Referenties :

- ¹ Rapporten en verslagen Generale Synode Gereformeerde Gemeenten 2010 , 370-384.
- ² Matthew Henry, *Verklaring van het Nieuwe Testament II*, De Groot, Goudriaan 4de druk, 342 – 243.
- ³ A. Vergunst , *Quis non fleret ? (Wie zou niet wenen ?)* in *Neem de wacht des Heeren waar*. 1983, 33.
- ⁴ G.H. Kersten , *Welke zijn de oorzaken van het kerkelijk gescheiden leven der gereformeerden in Nederland ?* in *Bedroefden om der bijeenkomst wil*. 1985, 73.
- ⁵ G.H. Kersten, *De herdenking der Afscheiding* in *Bedroefden om der bijeenkomst wil*. 1985, 77.
- ⁶ M. Golverdingen, *Bewaard en staande gehouden* in *Herdenk de Trouw* , 2007, 11.
- ⁷ J. Groenewegen, *Zoete banden die mij binden* in *Waarom was 't op mij gemunt ?* , 1998 , 70.
- ⁸ A. Moerkerken *Kerkelijke eenheid*. Artikel *De Saambinder*, 24 juni 1999.
- ⁹ A. Moerkerken , *Bewaar het en bekeer u* in *Herdenk de Trouw*, 2007, 38.
- ¹⁰ Acta Generale Synode Gereformeerde Gemeenten 2001, 23-25, 68-69, 378-394.
- ¹¹ *Louter Genade over verbond, beloften en prediking*. Uitgave Generale Synode 2001/2002 Gereformeerde Gemeenten door deputaatschap vertegenwoordiging en voorlichting.